

Den danske Een Verden bevægelse 1946-1970: Verdensføderalismen i Danmark

Finn Laursen

English Summary

This chapter of the book on the Danish Een Verden (One World) movement will cover the first two years of the 1950s. A major international event in this period was the beginning of the Korean War in June 1950, which led to an American-led military intervention on the side of South Korea, sanctioned by the UN Security Council while the Soviet Union boycotted the UN. The war led to a hardening of the East-West conflict and suspicion about Communist intentions that affected domestic politics in many countries. Unrelated to this there was a change of government in Denmark. The government of Hans Hedtoft (Soc. Dem.) at first survived a parliamentary election in September 1950, but suffering a defeat in a vote about butter rationing in October it stepped down, leading to a Liberal-Conservative government of Erik Eriksen (Lib.). Ole Bjørn Kraft (Con.) became the new minister of foreign affairs, replacing Gustav Rasmussen who had held the position since 1945, under first a Liberal government and then a Social Democratic government. Discussions about approaches continued in the world federalist movement. A Peoples World Convention met in Geneva in December 1950. Only three delegates came; but many observers. It was decided to continue the work for this approach; but support for it was waning in the Danish Een Verden. The UN Charter Revision approach gradually became the focus of activities, a change in emphasis led partly by Per Hækkerup (Soc. Dem.), who was also actively involved in forming an Een Verden parliamentary group, with members from all political parties except the Communists. Hækkerup, who became foreign minister of Denmark, 1962-66, was also in charge of cooperation between Nordic world federalist organisations, assisted by Knud Nielsen, and actively involved in the World Association of Parliamentarians for World Government which was led by a group of British MPs. The World Movement for World Federal Government (WMWFG) held a congress in Rome in the first week of April 1951. The secretariat had invited the so-called Partisans of Peace, a Communist-led organisation, to send observers. When the U.S. United World Federalists (UWF) learned about this, they threatened to withdraw from the WMWFG if the invitation was not rescinded, which it was, but leading to the resignation of the Secretary-General and some members – especially French – from the Council. A major event in Rome was an address by Pope Pius XII: ““Your movement, Gentlemen, has the task of creating an effective political organization of the world. There is nothing more in keeping with the traditional doctrines of the Church...” The Rome Congress elected Norwegian General Hjalmar Riiser-Larsen as president, a position he held until 1957. Cooperation with the Partisans of Peace was also controversial inside Een Verden. Eventually it was concluded that the leaders of the organisation could not be trusted and cooperation was stopped. From 1950 Een Verden was actively supporting the idea of getting a paragraph in the Danish constitution allowing for transfer of sovereignty to supranational organisations, which eventually happened in the new constitution in 1953.

It should finally be mentioned that there were a number of mundialisations in Denmark in this period, first in 1950 in the commune Brande in southern Jutland, where the process was spearheaded by Dr. Ole Bendix, and later in 1952 in Horsens-Hammer commune in north Jutland, where it was spearheaded by Dr. Erling Fischer, just to mention the most well-known ones.

Indledning

Som vi har set i foregående kapitel havde Een Verden og verdensbevægelsen, WMWFG, tre hoved fremgangsmetoder ved udgangen af 1949:

1. En folkenes verdensgrundlovgivende forsamling, som i princippet skulle finde sted i 1950,
2. En ændring af FN's pagt med henblik på at give FN reelle føderale beføjelser,
3. En parlamentarisk metode, der gik ud på at finde støtte i landenes parlamenter, som eventuelt selv kunne bidrage med udarbejdelse af en føderal verdensforfatning eller lægge pres på regeringerne for at støtte ændring af FN's pagt.

Der var et fælles element mellem disse tre, nemlig en formel juridisk ændring af forholdet mellem staterne i det internationale system. Alle ville de lægge begrænsninger på staternes såkaldte suverænitet og skabe overnationale institutioner.

Dertil kom en metode, der gik ud på dannelse af regionale føderationer, herunder en europæisk føderation, som, på visse betingelser, måske kunne bidrage til dannelse af en verdensføderation. Det ville forudsætte en aktiv udenrigspolitik fra en sådan europæisk føderation, eventuelt som en 'tredje styrke' mellem USA og Sovjetunionen, støttende en positiv udvikling i det globale samarbejde.

Så blev der også talt om funktionalisme, skabelse af funktionelle globale institutioner, som FN's fødevareorganisation, FAO, der kunne bidrage til at løse praktiske verdensproblemer og skabe en følelse af globalt fællesskab. Om ikke *de jure*, så kunne det måske *de facto* begrænse staternes suverænitet.

Dertil kom en verdensborgerbevægelse, hvorigennem individer kunne udtrykke deres loyalitet over for og tilknytning til verdenssamfundet ved at erklære sig selv som verdensborgere. Denne fremgangsmåde var stort set overladt til den unge amerikaner Gerry Davis og hans aktivister i Paris.

Endelig var der opstået en mundialiseringsbevægelse, som muliggjorde det for lokale myndigheder, kommuner, eller deres vælgere, at udtrykke deres loyalitet overfor verdenssamfundet og udtrykke støtte for en verdensregering eller styrket FN. Disse to sidste 'approaches' kunne være opinionsskabende og således understøtte de andre metoder.

I dette kapitel vil vi følge udviklingen i holdningen til disse metoder de to første år af 1950erne. Man kan sige, at der skete en vis afklaring i forhold til en folkeforsamling allerede i 1950. Efterhånden som der opstod tvivl om folkekonventet, blev der mere fokus på FN-pagtændring. I forhold til denne anden metode kan man så sige, at det blev bekræftet i 1955, at pagtens krav om enstemmighed blandt stormagterne, umuliggjorde en sådan pagtændring så længe Sovjetunionen var modstander heraf, og, kunne man vel så sige, så længe den kolde krig varede. Det skabte så også problemer for den tredje vej, den parlamentariske metode, der kun kunne anvendes i de demokratiske vestlige lande. Men om dette sidste dog først i næste kapitel.

Tilbage blev vel med tiden især den mere gradualistiske funktionalisme, der kunne bidrage til løsning af praktiske problemer og forbedring af det internationale samarbejde. Men blev det Een Verdens konklusion i 1950'erne? Eller levede håbet om en pagtændring videre? De spørgsmål vil blive besvaret i de følgende kapitler.

1950

1950 var året, hvor Folkenes Verdenskonvent skulle finde sted ifølge *The Plan in Outline for World Government* vedtaget af et britiske parlamentarisk udvalg under ledelse af Henry Osborne i 1947.¹ Forsamlingen skulle bestå af uofficielt valgte repræsentanter for verdens befolkning, en pr. million, fra hvert land. Men ingen uofficielle valg fandt sted, ikke engang med hjælp af Verdensborgerbevægelsens internationale sekretariat i Paris. Den forsamling, der mødtes i Geneve i slutningen af året, kunne således højst være en symbolsk handling.

Men i løbet af året 1950 var der stadigvæk nogen, der håbede på metoden. I en Een Verden rapport fra et møde i Ghent i marts var ideen ikke opgivet (Se Tekstboks 4.1).

Tekstboks 4.1: Referat fra møde i Ghent om Folkenes Verdensforsamling

I begyndelsen af marts måned, holdtes der i Ghent i Belgien et uofficielt møde om Peoples Convention. Mødet var ikke indkaldt på foranledning af Steering Committee, men måtte snarere opfattes som et forsøg på at få gang i forberedelserne til et valg allerede i 1950. Ledende kraft var den amerikanske sagfører Fyke Farmer, der er kendt for at have fået sin hjemlige stat, Tennessee, til at vedtage at ville bekoste afholdelsen af et valg af 3 delegerede til en verdens-grundlovgivende-forsamling, samt de delegeredes udgifter ved deltagelsen.

Meningerne på mødet var stærkt delte, men der var dog flertal for at søge iværksat enkelte valg i 1950, således at nogle delegerede kunne indlede en drøftelse i december måned i Geneve. Man mente, at det kunne have moralsk opstrammende virkning, overhovedet at komme i gang.

I denne forbindelse er fremsat den idé, at kunne lade foretage valg af de delegerede fra en enkelt større by i hvert land. Derved ville man få en forsamling, der var tilstrækkelig blandet og det skulle være muligt at gennemføre uden alt for store vanskeligheder. Ideen fortjener at overvejes.

Kilde: Interne meddelelser nr. 7, 24. april 1950, redigeret af Svend-Åge Hestoft, i Een Verdens arkiv.

Staten Tennessee i USA udpegede tre delegerede til konventet i Geneve. Det drejede sig om Statssenator Harwell, Repræsentant Avery og juristen Fyke Farmer, der havde været initiativtager i staten. Harwell og Farmer kom til Geneve. Og der kom en tredje person, professor Eyo Ita fra Nigeria, der påstod at være blevet valgt af individer og høvdinge i landet. Efter adskillige dages overvejelser blev professor Ita godkendt som delegeret.

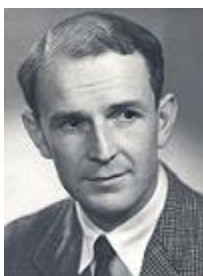
Udover de tre delegerede kom ca. 400 interesserede individer til Geneve som deltagere i en såkaldt Rådgivende Forsamling. Mødet i den forsamling viste klart, at der ikke var enighed om, hvordan Folkenes

¹ Hanna Newcombe, "Alternative Approaches to World Government," *Peace Research Reviews*. Vol. 1, No. 1 (February 1967), pp. 13-14; Richard Mayne and John Pinder, *Federal Union: The Pioneers*. Basingstoke: Macmillan, 1990, p. 57.

Forsamling skulle organiseres. Den ansete danske juraprofessor Alf Ross bemærkede sarkastisk nogle år senere, at verdensstaten ikke blev født ved den lejlighed.²

Forud for mødet i Genève havde Elisabeth Mann Borgese skrevet en artikel i *Common Cause*, der blev udgivet ved universitetet i Chicago, at Osborne planen var logisk, men føjede til: "The logic of the plan was, however, the logic of anarchical optimism. For if people of the world could organize voluntarily, without government interference, and fulfil the most complex task political world history has ever seen, namely the convocation of a world constituent assembly, why and for what do the people need a government anyway."³

Billede 4.1: Henry Osborne (1909-1996)

Kilde: <http://www.usbornefamilytree.com/henry1909.htm>

Det var dog ikke alle deltagere i Genève i december 1950, der konkluderede, at Folkenes Verdenskonvent var en blindgyde. Ole Bedix, som vi må formode have været tilstede, skrev et referat af mødet i *Verden og Vi*, der var et opråb til at arbejde videre, bl.a. med henvisning til mundialiseringen i Brande, og Svend-Åge Hestoft føjede nogle linjer til om de beslutninger, der blev taget på mødet: "Resultatet af Genevemødet blev, at der etableredes et intimt samarbejde mellem WMWFG, World Citizen bevægelsen, International Steering Committee of the PWC samt de mundialiserede områder." Man vedtog en resolution om at fortsætte arbejdet og nedsatte en forsættelseskommité med 15 personer fra 15 forskellige lande med Fyke Farmer som præsident. Ingen danskere blev valgt, men Brande blev inviteret til at være et sekretariat for mundialiseringsmetoden.⁴

Der er dog en del, der tyder på, at holdningen til en Folkenes Verdensforsamling i Een Verden var ved at blive mere skeptisk i løbet af 1950, uden at foreningen dog formelt tog afstand for ideen. Man nævnte muligheden for, at en sådan forsamling kunne finde sted på et senere tidspunkt, dog senest i 1955. Men selv 1955 var måske for urealistisk. Således sagde landsformand Brandt Rehberg på delegeretmødet i Odense allerede den 19. marts 1950: "Ang. Folkeafstemninger (Peoples' World Convention) i de forskellige lande i 1950. Man håbede at være rede i 1955, når F.N.s statutter skulle revideres." Han fortsatte med at nævne mødet i Ghent, der tydede på uenighed blandt de forskellige bevægelser, der stod bag ideen. I Danmark håbede man på at få samarbejde med de forskellige fredsforeninger, herunder de såkaldte

² Alf Ross, *De Forenede Nationer: Fred og Fremskridt*. København: Nyt Nordisk Forlag, 1963, p. 256.

³ Elisabeth Mann Borgese, "1950: World Movement at the Divide," *Common Cause*. Vol. 4, No. 5 (December 1950), pp. 225-232, citation på p. 228.

⁴ "Peoples' World Convention Geneve, December 1950," *Meddelelser fra foreningen Een Verden*. Januar 1951; insat i *Verden og Vi*. Årg. 1, nr. 4 (februar 1951).

Fredens Tilhængere. Han antydede dog, at denne sidste gruppe havde ”en ganske bestemt partipolitisk retning.”⁵ Dette førte senere til en intern konflikt om, hvordan man skulle forholde sig til disse Fredens Tilhængere, der af mange blev anset for at være en kommunistisk organisation.

En ide vedrørende Danmarks mulighed for at afgive suverænitet til en international myndighed dukkede op i foreningen i 1950. I en udtalelse fra delegeretmødet foreslog man, at den danske grundlov skulle have en tilføjelse om afgivelse af suverænitet til en overstatslig myndighed. Samtidigt udtalte man støtte til at få et beløb på finansloven til støtte for fredsarbejdet (See Tekstboks 4.2).⁶

Tekstboks 4.2: Udtalelser fra Een Verdens landsmøde den 19. marts 1950 om suverænitetsafgivelse og finansiering af fredsarbejde.

I.
EEN VERDENs landsmøde afholdt i Odense den 19/3-50 udtaler, at vi ser med bekymring på den alvorlige storpolitiske udvikling i verden og kræver af regering og rigsdag, at man fra dansk side inden for De forenede Nationer støtter forslag, der tilsigter at styrke denne institutions autoritet, selv om det måtte ske på bekostning af visse sider af enkeltstaternes suverænitet.
For at der ikke kan være tvivl om den forfatningsmæssige berettigelse af en sådan stillingtagen, foreslår vi, at der ved den kommende forfatningsændring i grundlovens paragraf 18 tilføjes følgende stykke: Med rigsdagens samtykke kan Kongen indgå forpligtelser, hvorved hidtidige suverænitetsrettigheder begrænses gennem anerkendelse af en overstatslig myndighed.

II.
EEN VERDENs landsmøde afholdt i Odense den 19/3-50 henstiller til regeringen og rigsdag, at der på finansloven bevilges et beløb til at fremme positivt fredsarbejde i Danmark svarende til mindst 1% af de til militære formål bevilgede beløb.
Vi foreslår, at de til dette formål afsatte beløb fordeles af et af rigsdagen nedsat udvalg.

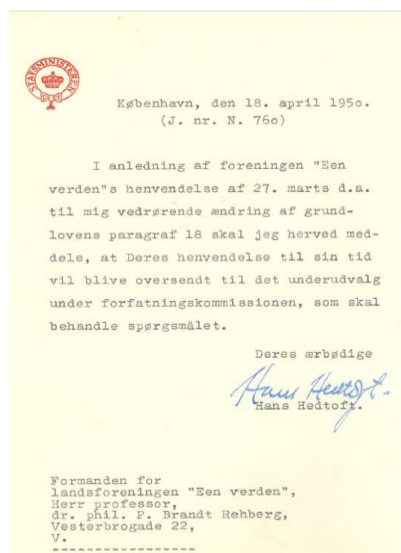
Kilde: Referat, Delegeretmøde i Odense d. 19/3-50, i Een Verdens arkiv.

⁵ Referat fra Delegeretmøde i Odense d. 19/3-50.

⁶ Statsminister Knud Kristensen havde nedsat en forfatningskommission i 1946. Det var juraprofessor Max Sørensen, Aarhus universitet, der i 1949 skrev en juridisk artikel om Folketingets kontrol med udenrigspolitikken, som bidrog til at sætte processen i gang. Den radikale partileder Bertel Dahlgaard tog spørgsmålet op og skrev til statsminister Erik Eriksen (V) i 1952, bl.a. med henvisning til Max Sørensens artikel. Max Sørensen blev derefter bedt om at skrive et responsum til brug for Forfatningskommissionen. Max Sørensens responsum førte for det første til § 19, der generelt vedrører udenrigspolitik, og som gav Folketinget en vis indflydelse på udenrigspolitiske beslutninger. Og det var, hvad Max Sørensen var blevet bedt om, men af egen drift tog han spørgsmålet om suverænitetsoverladelser til internationale myndigheder op, bl.a. under indflydelse af skabelsen af det Europæiske Kul- og Stålfællesskab. Max Sørensens forslag var, at overførslen skulle kunne finde sted ved et almindeligt flertal i Folketinget, men der skulle være en mindretalsbeskyttelse ved, at en tredjedel af Folketingets medlemmer kunne forlange, at forslaget ikke blev lov, før der var holdt et nyt valg til Folketinget, som så skulle vedtage lovforslaget på ny. Det forslag blev ikke vedtaget. Politikerne nåede i stedet frem til, at det skulle kræve et drakonisk flertal på 5/6 af Folketingets medlemmer at overlade beføjelser til en international myndighed. Hvis der var et mindre flertal end 5/6 skulle forslaget som bekendt sendes til en folkeafstemning. - Der findes dokumenter vedrørende kontakter mellem Max Sørensen og Een Verden, så det er muligt at Een Verdens forslag også var en faktor. Se dog bl.a. Jens Peter Christensen, ”Grundlovens §20 – hvorfor fik vi den”, *Jyllands-Postens* kronik, 25. maj 2014, der ikke nævner Een Verden. Den nye grundlov, der bl.a. nedlagde Landstinget, så Danmark fik et ét-kammer system, samt indførte kvindelig arvefølge, og bragte Grønlands kolonistatus til ophør, blev underskrevet af statsminister Erik Eriksen den 5. juni 1953. I bogen *Grundtræk af international organisation* (Munksgaard 1952), kommer Max Sørensen kort ind på Schuman planen i de sidste to sider i afsnittet om Europarådet. I bogen *Statsforfatningsret* (Juristforbundets forlag, 1969) vies Kapitel 15 (pp. 303-314) til ”Overdragelse af forfatningsretlige beføjelser til internationale organer”, dvs. § 20.

Efterfølgende blev forslaget om en paragraf i grundloven om suverænitetsoverførsel sendt til statsminister Hans Hedtoft, der svarede, at henvendelsen ville blive sendt til det underudvalg af forfatningskommissionen, der skulle behandle spørgsmålet (Se Brev 4.1).

Brev 4.1: Svar fra statsminister Hans Hedtoft af 18. april 1950

Kilde: I Een Verdens arkiv

Den ungdomsgruppe, der blev oprettet i efteråret 1949, kom godt i gang med arbejdet i 1950. Man søgte kontakt med andre ungdomsorganisationer og deltog i diverse internationale møder. Der blev også oprettet ungdomsafdelinger, i første omgang i Århus, Ålborg og Tarm. Den første formand for Een Verdens Ungdom var Carl Jørgensen.⁷ *World Student Federalists* havde kongres i Folkstone, UK, i sommeren 1950. Den danske delegation bestod af Erik Somer, Dorrih Larsson, Rigmor Jensen og Erling Bindslev. Erik Somer trådte tilbage som præsident. I stedet valgtes S. Roberts, USA. Også generalsekretæren Norman Hart, UK, trådte tilbage. Han blev afløst af David Webster, UK. Der havde været 75 deltagere, heraf 26 delegerede fra 19 forskellige lande. Grundet samarbejdsproblemer med WMWFG havde man diskuteret muligheden af at flytte fra dennes kontor i Rue Vignon i Paris, eventuelt til Amsterdam eller København.⁸

Det var også i 1950, at foreningen fik lavet et emblem, som man solgte, delvis som propaganda, delvis for at få en ekstra indtægt.

⁷ Interne Meddelelser Nr. 7, 24. april 1950. Redigeret af Svend-Åge Hestoft.

⁸ Referat fra styrelsesmøde, den 16. september 1950.

Billede 4.2: Een Verdens logo, senere engelsk udgave

Kilde:

https://lh3.googleusercontent.com/proxy/WEpG7lvEpNTCVWU_2Vx7z6dloq9WfAOzhrkk3I6UPrDnKa9_eMWRk-K8Br2pyTEIF_dLxdI9mXSEhDMpp3N6TKIMEFemohoepFKk-E1N2xIrtZZtOtUvdaYx9UtcHqwW_aPXXvg

Og så begyndte man at udgive bladet *Verden og Vi* i 1950, et blad henvendt både til medlemmer og andre interesserede (pr. abonnement).⁹

Da Atlantpagten vedtog at oprette en fælleskommando den 27. september 1950 vedtog Een Verdens hovedbestyrelse en udtalelse den 3. oktober (se Tekstboks 4.3).

Tekstboks 4.3: Een Verdens stilling til NATO, 1950.

DANMARKS STILLING TIL A-PAGTEN.

Efter at den danske regering den 27. september i New York har givet principiel tilslutning til oprettelsen af en fælles forsvarsstyrke for atlantpagten under en enhedskommando, ønsker Een Verden, den danske afdeling af verdensbevægelsen for oprettelsen af en verdensregering hvilende på lov og ret, at fastslå, at der hermed foreligger en principiel ny situation, idet

- Danmarks bidrag til en fælles forsvarsstyrke vil betyde, at danske statsborgere tvinges ind under fremmede staters kommando under fremmed disciplin, evt. under fremmed militær straffelovgivning.
- Oprettelsen af en nordatlantisk enhedskommando med deraf følgende forsvarsmæssige foranstaltninger betyder opgivelsen af en væsentlig del af landets suverænitet idet dansk område nu kan undrages dansk myndighed.

Een Verden ønsker overfor den danske befolkning at gøre opmærksom på, at Danmark hermed har truffet beslutninger, der er af den mest afgørende betydning for landet og for den enkelte borger. Den herved opståede situation understreger nødvendigheden af Een Verdens krav om international lovgivning og lovhævdelse, men så længe dette krav ikke kan gennemføres, må Een Verden ønske, at Danmark arbejder for at få strukturen af atlantpagten ændret til federalistisk basis, da der kun herved vil kunne sikres de enkelte medlemsstater den indflydelse, som tilkommer dem.

Een Verden må derfor beklage, at regeringen i sit svar af 2. september, punkt 4, har udtalt, at den ingen ændring ønsker i atlant-organisationens struktur, og vi opfordrer regeringen til at benytte de i punkt 5 tagne forbehold til at søge atlantpagten ændret i den omtalte retning.

⁹ Interne Meddelelser Nr. 9, oktober 1950. Redigeret af Svend-Åge Hestoft.

Een Verden vil endnu en gang fremhæve, at vi ikke betragter atlantpagten som andet end en midlertidig foranstaltning til mindskelse af krigsfaren, og vi tilsiger regeringen vor fulde støtte i bestræbelserne for at styrke FN, samtidig med at vi opfordrer den danske befolkning til at slutte op om vort endelige mål: En federalistisk verdensregering.

Kilde: "Resolution udsendt af hovedbestyrelsen 3/10 1950" i Elisabeth Nordentofts arkiv. Desuden gengivet efter referat fra styrelsesmøde 2. oktober 1959, Een Verdens arkiv.

Året 1950 så en stor intern diskussion, om hvordan man skulle forholde sig til Fredens Tilhængere, en organisation, der som nævnt tidligere blev anset for at være kommunistisk eller kommunistisk ledet. Det blev en speget sag, hvor det er lidt vanskeligt at få helt styr på detaljerne.

Men som baggrund kan det siges, at Fredens Tilhængere blev stiftet i Danmark i 1950. Det fulgte dannelsen af verdensbevægelsen *Les Partisans de la Paix* på en fredskongres i Paris i april 1949, hvor bl.a. Martin Andersen Nexø deltog fra Danmark. Da foreningen blev dannet i Danmark, i København den 11. juni 1950, deltog 56 lokalkomiteer og 29 organisationer. Man nedsatte en landskomite med Mogens Fog som formand.¹⁰ Andre medlemmer var bl.a. Jørgen Jørgensen, Hans Kirk, Morten Lange og Martin Andersen Nexø. Disse personer var enten erklærede kommunister eller blev anset for at være sympatisører. Mogens Fog, der havde deltaget i modstandsbevægelsen, bragte en vis legitimitet til organisationen. Det er blevet hævdet, at nok kæmpede organisationen for en tilnærmelse mellem de stridende parter i den kolde krig, men at der var en klar tendens til at være mere kritisk overfor NATO og USA end Sovjetunionen. I første omgang deltog organisationen i den såkaldte Stockholm-appel, der var en underskriftsindsamling mod atomvåben. Det siges, at den blev underskrevet af ca. 135.000 mennesker i Danmark. Men store dele af den danske presse beskyldte Stockholm-appellen for at være et kommunistisk anslag mod vestlige frihedsværdier, da man anså oprustning som nødvendig for at modstå Østblokken. Fredens Tilhængere havde problemer med at få deres budskaber frem i den danske presse bortset fra det kommunistiske dagblad *Land og Folk*.¹¹

Een Verden og andre fredsorganisationer blev inviteret til at sende deltagere til Fredens Tilhængeres kongres, der var planlagt at finde sted i Sheffield den 13.-19. november 1950. Dr. phil. Helmuth Gottschalk fra Een Verden mødtes med prof. dr. med. Mogens Fog om sagen. Det førte til en indstilling til Een Verdens styrelse om, at det var forsvarligt at lade sig repræsentere. Fredens Tilhængere ville organisere et møde på Borups Højskole den 6. november med andre organisationer. Een Verden blev spurgt om man ville være medindbyder til mødet, hvor der ville være indledninger af Mogens Fog og Venstre-politiker Elin Appel, sidstnævnte på betingelse af, at andre organisationer var medindbydere. Een Verden havde et møde med andre fredsforeninger den 4. november.¹²

¹⁰ Mogens Fog havde været medlem af Danmarks Kommunistiske Parti (DK) siden 1924. Han var dr. med. og professor på Københavns Universitet fra 1938. Under besættelsen deltog han i modstandsbevægelsen, og han blev minister i befrielsesregeringen i 1945. Han var med til at danne Socialistisk Folkeparti i 1959, og var rektor for Københavns Universitet 1966-1972.

¹¹ Jesper Jørgensen, "Fredens Tilhængere og Dansk Fredskonference," <https://www.arbejdmuseet.dk/vidensamlinger/arbejderhistorien/temaer/danske-kommunister/artikler-dansk-kommunisme/fredens-tilhaengere-dansk-fredskonference/> (Konsulteret 25/07/2020)

¹² Sagen om Een Verdens holdning til Fredens Tilhængere førte til en lille polemik mellem Elin Appel og Knud Nielsen i 1952. Se Appel, "Herrer vi ere i sergenternes rige..." *Frit Danmark*, 11. årg., nr. 3 (juni 1952) pp. 18-19, og Nielsen, "'Een Verden' og een verden," *Frit Danmark*, Nr. 5 (august 1952), p. 14 og p. 18.

Detaljerne er herefter lidt uklare. Men ud fra kildematerialet kan vi se, at Een Verden som organisation ikke tilsluttede sig et samarbejde med Fredens Tilhængere, men at Brandt Rehberg tillod Mogens Fog at sætte sit navn på indbydelsen, men på visse betingelser, som efterfølgende tilsyneladende ikke blev overholdt. En redegørelse fra Brandt Rehberg fulgte den 16. november fra Een Verdens sekretariat (se Tekstboks 4.4).

Tekstboks 4.4: Fortrolig meddelelse fra Landssekretær Børge Rosenberg vedrørende Fredens Tilhængere

Landsforeningen EEN VERDEN
C.F. Richsvej 22, Kbhvn. F.

København, den 16/11 1950.

FORTROLIGT

I anledning af den diskussion, der har været ført i dagspressen i forbindelse med Een Verden, fredens Tilhængere, Sheffield kongressen m.m. ønsker Een Verdens formand, professor Brandt Rehberg at fremlægge følgende kendsgerninger:

- 1) Een Verden har været medvirkende til afholdelsen af to diskussionsmøder, det ene mellem formanden for Fredens Tilhængere, prof. Mogens Fog og prof. P. Brandt Rehberg, det andet mellem Mogens Fog og fhv. folketingsmedlem Elin Appel.
- 2) Et forsøg på at etablere et samarbejde omkring Sheffield-kongressen blev på et snævert møde afvist af Een Verden og andre fredsorganisationer.
- 3) Efter dette møde udarbejdede en kreds af privatpersoner nogle punkter, der skulle tjene som basis for et fremtidigt skandinavisk fredsarbejde, og som desuden skulle forelægges på Sheffield-kongressen.
- 4) Denne udtalelse nægtede Brandt Rehberg at underskrive, idet den i den første affattelse kunne opfattes som en støtteaktion til fordel for Sheffield-kongressen.
- 5) Efter en ændring i affattelsen og efter at det var fastslået, at det ikke var organisationen, der udsendte den pågældende erklæring, gav Brandt Rehberg tilladelse til, at hans navn blev sat under, hvis Mogens Fog ville garantere, at "Land og Folk" ikke misbrugte erklæringen til fordel for Sheffield-kongressen.
- 6) Begge de opstillede betingelser blev overtrådt umiddelbart efter erklæringens offentliggørelse – efter de afgivne erklæringer på grund af "tekniske misforståelser".
- 7) Efter formandens mening bør landsforeningen herefter absolut ikke på indeværende tidspunkt indgå i noget samarbejde med Fredens Tilhængere, og han advarer indtrængende lokalforeninger imod at gøre det, f.eks. også mod at sende delegerede eller observatører til Fredens Tilhængeres planlagte kongres i København den 26/11 d.å.
- 8) Een Verden må fastholde sit hovedsynspunkt, at fredsarbejdes mål er at etablere fred mellem Øst og Vest. Dette kræver samarbejdsvilje og loyalitet fra begge sider. Om der i den nærmeste fremtid er nogen mulighed for kommunistisk deltagelse i fredsarbejdet vil bl.a. afhænge af, om Warszawa-kongressen villighed til at anerkende, at skyld for den nuværende verdenssituation findes på begge sider.

Som bilag vedlægger vi den omtalte erklæring, der er underskrevet af en række enkeltpersoner, der – som det stærkt er blevet fremhævet bl.a. af professor Brandt Rehberg – ikke binder deres respektive organisationer.

Med venlig hilsen
f. EEN VERDEN
sign.
Børge Rosenberg

Kilde: Dokument i Een Verdens arkiv.

Da dokumentet betegnes "fortroligt", må det have været et internt dokument, der således ikke blev sendt til pressen. Men hvem, der modtog det internt, fremgår ikke af dokumentet. Under alle omstændigheder førte det til et ret voldsomt angreb på Brandt Rehberg fra Svendborg Afdelingen. I et brev til afdelingerne af 24. november forlanger formanden for Svendborg afdelingen, Johan Jørgensen, samt fem andre bestyrelsesmedlemmer, at Brandt Rehberg "omgående stiller sit mandat til rådighed": "Formanden har med sine forhandlinger med repræsentanter for 'Fredens tilhængere' og ved sin underskrift på det forleden fremsendte mærkelige dokument kompromitteret 'EEN VERDEN' både her og i udlandet og tillige vist sig i besiddelse af en så usædvanlig blåøjethed, at man for bevægelsens trivsels skyld ikke kan forsvare at lade ham fortsætte som formand."¹³

Reaktionen fra de andre afdelinger var dog stort set positivt støttende over for Brandt Rehberg. Dette inkluderede afdelinger i Bindslev, Birkerød, Brande, Esbjerg, Odense, Haslev (underskrevet af Leif Gunnarsen), og Aarhus (underskrevet af Aage Bertelsen). Der var dog støtte til Svendborg fra Haderslev. Et langt brev fra Tinglev afdelingen var lidt uklar i konklusionen. Men Tinglevs formand Johs. E. Jensen underskrev sammen med O. Bendix, Brande, og O. Myrthue Hansen, Varde, et brev fra Sydjysk Samarbejdsudvalgs forretningsudvalg, hvor man tog afstand fra skrivelsen fra Svendborg. Formanden for Odense afdelingen, civilingeniør, dr. techn. Ulrik Krabbe, tog sig tid til at skrive et længere brev til Haderslev afdelingen, hvori han bl.a. gjorde opmærksom på, at der kommer "uhyre mange fejlagtige oplysninger frem i pressen, og det gælder også Een Verdens stilling som ofte bliver fremstillet forkert." Han mente, at lokalafdelinger kunne hjælpe med ved at dementere fejlagtigheder.¹⁴

Fredens Tilhængeres holdt kongres i Warszawa den 16.-21 november 1950. Den britiske regering havde nægtet visum til mange personer, der planlagde at deltage i Sheffield, så kongressen måtte flyttes. Svend-Åge Hestoft fra Een Verden deltog i personlig kapacitet. I et indlæg tog han afstand fra, at den jugoslaviske fredskomiteé ikke var blevet inviteret. Mogens Fog associerede sig i sin tale klart med 'Defenders of Peace', som de hed på engelsk. Han indledte således: "I am the representative of (sic – skulle vel have været 'from') a small country, which has joined the Atlantic Pact. No doubt the overwhelming part of the Danish people wants to live in a peaceful world. They feel that banning weapons of mass destruction, the abolition of aggression and the creation of an open world are desirable and necessary measures which must be taken in order to secure peace." Han fortsatte: "It must be openly admitted, however, that the majority of my countrymen do not support our movement and do not support this congress. They have been misled by a nearly unanimous press to believe that the true goal of the Defenders of Peace is a Communist attempt to help in an alleged aggressive Soviet policy."¹⁵

Problemet med stillingtagen til Fredens Tilhængere kom også på WMWFG's agenda i begyndelsen af 1951 i forbindelse med bevægelsens kongres i Rom. Herom senere.

1950 var desuden året, hvor der kom gang i mundialiseringer i Danmark. Mest kendt blev nok mundialiseringen af Brande Sogn i oktober 1950. Ifølge en artikel på Brande Arkivs hjemmeside var det den første i Skandinavien. Følgende beskrivelse blev givet; "At en by eller et sogn lader sig mundialisere vil sige,

¹³ Dokument i Een Verdens arkiv.

¹⁴ Diverse dokumenter i Een Verdens arkiv.

¹⁵ Ibid. Der kan også henvises til information i *Meddelelser fra Een Verden*, november 1950, pp. 1-2.

at beboerne stiller sig bag kravet om oprettelse af en verdensregering og vedtagelse af en forfatning, der skal omfatte ikke befolkningen i et enkelt land eller på et enkelt kontinent, men alle mennesker Jorden over." Ifølge artiklen havde pastor Erik Rasmussen en mistanke om "at Een Verdens formand i Brande, reservelæge Ole Bendix, er ekspert i sort magi. Han har haft held til at hypnotisere samtlige indbyggere i dette sogn af stiltfærdige og virkelighedsnære jyske bønder og arbejdere." Resultatet var, at "77% af alle vælgere over 21 år i kommunen stemte ja; og erklærede sig dermed som tilhængere af en verdensregering, eventuelt på basis af FN, samt svarede ja til, at sognet skulle mundialiseres. Af de ca. 3200, som havde stemt, stemte kun 54 imod, mens 150 var blanke."¹⁶

Billede 4.3: Læge Ole Bendix fotograferet ved forretningen "Bette Nøk", som han tog initiativ til i 1969.

Kilde: Lokalhistorisk Arkiv Brande.

<https://www.facebook.com/lha.brande/photos/a.453453401423022/1807649049336777/?type=3>

I Een Verdens Arkiv findes et såkaldt "Magna Carta for Verdens Byer og Sogne" (se Tekstboks 4.5). Det er uklart om dokumentet blev brugt. Som vi skal se senere vedtog styrelsen den 27. marts 1951 en anden tekst. Og endelig blev en tredje tekst vedtaget i begyndelsen af 1952.

Tekstboks 4.5: Magna Carta for Verdens Byer og Sogne

· VI, indbyggerne i erklærer herved vor by/ vort sogn for verdens territorium ("mondialiseret"), idet:

1. Vi hævder, at vor sikkerhed og vort velfærd er knyttet til alle verdens byers og sognes sikkerhed og velfærd, som trues af den totale krigs ødelæggelser.
2. Vi ønsker at samarbejde i fred med alle verdens byer og sogne og sammen med dem grundlægge den universelle lov, som vil sikre vor fælles beskyttelse under en demokratisk valgt og kontrolleret federativ (sic) verdensautoritet. Vi erklærer, at en sådan verdenslov nødvendigvis må stiles

¹⁶ <https://brande-arkiv.dk/2020/06/08/foreningen-een-verden/> (Konsulteret 25/07/2020). Artiklen er skrevet af Tove Nielsen i 2005. Om mundialiseringen af Brande kan også henvises til "Skandinaviens første verdensfællesskabsby," *Meddelelser fra Een Verden*. November 1950, pp. 2-4.

imod politisk og økonomisk lighed blandt nationerne og sikre social og økonomisk retfærdighed for individet.

3. Vi appellerer til byer og sogne, organisationer og faglige grupper, om at sende deres delegerede sammen med vore til en folkenes verdenskongres, hvis opgave det er at forberede et verdensomspændende valg til fredens organisering
4. Vi fordrer ret til direkte valg af repræsentanter til en FOLKENES VERDENS-FORSAMLING, en for hver million indbyggere.
5. Vi opfordrer vor regering til at yde de fornødne bevillinger på sit forsvarsbudget for at sætte det internationale fond i stand til at finansiere disse verdensomspændende valg.
6. Uden på nogen måde at fornægte vore rettigheder og pligter og vor tilknytning til vort land eller vor hjemstavn erklærer vi vor by/sogn for at være uløselig knyttet til verdensterritoriet, som en del af verdenssamfundet.
7. Vi opfordrer alle byer og sogne til at tilslutte sig denne solidaritetens grundlov for alverdens byer og sogne, der lever under krigens trussel.

Kilde: Een Verdens arkiv

Det følgende år var lægen Erling Fisher meget aktiv i Vodskov i Nordjylland med en mundialisering af Horsens Hammer kommune, en begivenhed, der er foreviget på en mindesten (Se billede 4.4).

Billede 4.4: Mindesten på Vodskovvej 21, 9310 Vodskov.

Kilde: Internet

Den storpolitiske situation blev forandret i 1950 med Korea-krigens begyndelse i juni 1950. Grundet Sovjetunionens fravær i FN kunne en FN militær intervention under amerikansk ledelse vedtages.

Der er ikke noget, der tyder på, at landsorganisationen vedtog en udtalelse om Korea-krigen. Men et offentligt møde organiseret af Københavnsafdelingen i august 1950 vedtog en resolution (se Tekstboks 4.6)

Tekstboks 4.6: Resolution vedtaget af deltagerne i Een Verdens offentlige møde i København, august 1950, i anledning af Korea-krisen.

På baggrund af koreakrisen og den herskende krigsfare retter deltagerne i foreningen Een Verdens københavnsafdelings møde på Vesterbro (Nørrebro) følgende appel til Danmarks politiske partier og Danmarks befolkning:

Koreakonfliktens udvikling gennem årene og forhandlingerne i FNs sikkerhedsråd har givet nye beviser på, at FNs autoritet stadig ikke er tilstrækkelig til at bilægge konflikter og afværge krigsfare. Det må nu stå klart for enhver, at mægling og ordning af interesse modsætninger staterne imellem kun kan ske på basis af en verdensgrundlov.

Vi opfordrer derfor de danske partier til, således som det er sket i de fleste andre demokratiske lande, at danne en tværpolitisk parlamentarisk gruppe, hvis opgave skal være med alle til rådighed stående midler at støtte de internationale bestræbelser for at udvide FN til en virkelig verdensregering med lovgivende, udøvende og dømmende magt, når spørgsmålet om FNs pagt skal tages op til drøftelse i 1955.

I et demokratisk land kan en folkevalgt repræsentant kun uføre sine vælgeres mandat. Vi opfordrer derfor vore medborgere til under den nuværende valgkamp at forlange, at folketingskandidaterne klart tilkendegiver deres stilling til spørgsmålet om FNs omdannelse til en verdensregering og fortrinligvis at stemme på de kandidater, som går ind for denne plan.

Kilde: Tekst i Elisabeth Nordentofts arkiv.

Ved årets udgang skrev Thomas Hatt Olsen en artikel, hvori han fortolkede Korea-krigen som kommunisternes angreb, mens vestmagterne var uforberedte. Hans konklusion for verdensføderalisterne var følgende: "Efter min mening, at den eneste vej til engang i fremtiden at få en demokratisk verdensregering går over en kærnefederation af de demokratiske stater og de stater, der på demokratiske vilkår er rede til at forbinde sig med dem. Kun på denne måde kan den frie verden erhverve den styrke, der er nødvendig for at få kommunisterne til at opgive deres udvidelsesplaner. Kun på den måde kan de enkelte stater i den frie verdens fællesskab sikre sig en berettiget indflydelse på de fælles anliggender."¹⁷

Hatt Olsens artikel førte til et voldsomt respons fra professor Jørgen Jørgensen, der mente, at der ikke var noget bevis for, at det var Nordkorea, der havde angrebet Sydkorea. Han nævnte, at han var medlem af *Fredens Tilhængere*, og sagde at han *personligt* kunne bevise, at det var Vest og ikke Øst, der havde truet og truer verdensfreden – beviset udeblev dog i artiklen.¹⁸

Det var så i slutningen af 1950, at der gik lidt koks i Per Hækkerups medlemskab af de styrende organer, som blev omtalt i det indledende kapitel. Det var partifællen, maskinarbejder Hakon Dyrge, der aktivt arbejdede for at få Per Hækkerup med, da der opstod en plads i styrelse på grund af Piet Heins ophold i U.S.A. Det var forretningsudvalgets formand Esther Brinch, der holdt på formalia og forlangte en afstemning pr. brev. Dyrge skrev derfor et forklarende brev den 27. november 1950 til Hækkerup:

"Gode ven!

Da der desværre er et enkelt medlem af forretningsudvalget der har fået formalistiske betænkeligheder, går der et par dage inden din indtræden i "Een Verdens" landsstyrelse er formelt i orden. Der foretages i disse dage afstemning pr. brev. Jeg betragter dette

¹⁷ Th. Hatt Olsen, "Koreanske Lærepeng," *Meddelelser fra foreningen Een Verden*. Januar 1951.

¹⁸ Jørgen Jørgensen, "Een Verden og Th. Hatt Olsen," *Meddelelser fra foreningen Een Verden*. Februar 1951. Denne Jørgen Jørgensen havde været professor i filosofi ved Københavns Universitet siden 1926. Han var Marxist og blev formand for Landsforeningen til Samvirke mellem Danmark og Sovjetunionen i 1950.

som en ren formalitet, men den skal jo altså til. Med hensyn til forretningsudvalget mente man (altså det førnævnte medlem) ikke, at der kunne ske ændringer heri før det kommende styrelsesmøde i januar. Der er du jo så selv til stede og kan gribe ind i sagerne.

Jeg håber, du undskylder disse småforsinkelser. Sligt kommer man altså ud for. Jeg har i øvrigt fra alle andre kun hørt glæde over, at du træder ind i ledelsen.

Med kammeratlig hilsen

Hakon Dyrge (Sign.)¹⁹

1951

På et ekstraordinært styrelsesmøde den 28. januar 1951 drøftedes forholdet til Fredens Tilhængere. Mødet bød folketingsmand Per Hækkerup velkommen.²⁰ Som følge af Piet Heins bortrejse havde styrelsen enstemmigt bedt Per Hækkerup træde til. Tilstede var udover formanden, Brandt Rehberg, også redaktør Kate Fleron, bogholder Berthel Jespersen, skolebestyrer Mogens Høirup, Grindsted, politifuldmægtig, cand. jur. A. Moltke, Århus og stud. mag. Thomas Hatt Olsen. Desuden var følgende tilkaldt: Svend-Åge Hestoft, Arne Rode, Hakon Dyrge og Børge Rosenberg. Bl.a. på grund af, at WMWFG's råd (Council) havde spørgsmålet på dagsordenen, vedtog man ikke en udtalelse, men der var klart noget divergerende meninger om sagen. Det blev oplyst at to medlemmer af præsidiet ønskede at udtræde som følge af sagen, nemlig præsident Holger Andersen og general Rye. De ønskede dog ikke deres beslutning offentliggjort. Brandt Rehberg mente ikke, at Een Verden kunne gå i et organisatorisk samarbejde med Fredens Tilhængere, men havde gerne set et skandinavisk fredsinitiativ. Hækkerup var imod ethvert samarbejde, men ikke alle styrelsesmedlemmerne ville fuldstændig udelukke mulighederne.²¹

¹⁹ Brevet findes i Hækkerup mappen i Een Verdens arkiv. For øvrigt var Dyrge også i forbindelse med Hans Hedtoft skriftligt og telefonisk i sagens anledning. Det fremgår også af et brev af 30. november fra Brandt Rehbergs sekretær Anna-Louise Lindberg til Hækkerup, at Rehberg havde mødtes med både Hækkerup og Hedtoft. Lindberg nævnte, at der dagen før blev udtrykt glæde af flere af medlemmerne af styrelsen over "at De vil indtræde i landsstyrelsen for 'Een Verden'." Hun gjorde det på Rehbergs vegne, da professoren var rejst bort nogle dage for at hvile du (korrespondance i Hækkerup mappen).

²⁰ Der findes en Hækkerup biografi, Nikolaj Bøgh, *Hækkerup* (Aschehoug, 2003), der i afsnittet "Verdensføderalister med varierende jordforbindelse," (pp. 120-123), omhandler Hækkerups deltagelse i Een Verden, som kom oven på hans engagement i DSU og International Union of Socialist Youth (IUSY). Da Danmark i 1960'erne interesserede sig for medlemskab i EF, lagde han sig på det Britiske Labour's funktionalistiske, ikke føderalistiske linje, som også de fleste andre danske politikere. Som Bøgh udtrykte det, var det ikke gået op for Hækkerup, og hovedparten af danske politikere, "at det europæiske samarbejde rummede en særlig dynamik, som helt manglede i f.eks. Europarådet, og som netop udsprang af den føderale tilgang" (p.135).

²¹ Referat, ekstraordinært styrelsesmøde, 28. januar 1951. Een verdens arkiv.

Billede 4.5: Per Hækkerup (1915-1979) – aktiv i Een Verden fra 1951, udenrigsminister 1962-66

Kilde: Folketingets bibliotek

Efter det ekstraordinære styrelsesmøde fandt et såkaldt formandsmøde sted samme dag, også på Christiansborg, hvor 51 repræsentanter for lokalafdelingerne, samt styrelse og forretningsudvalg, diskuterede foreningens virke. Brandt Rehberg begyndte med at sige, "at vi ikke er en fredsförening af gammeldags art og ikke pacifister, der går ind for ensidig national nedrustning, hvorfor vi ikke er medlem af Fredsrådet." Skønt i princippet tilhænger af samarbejde mellem øst og vest var der ingen muligheder for at skabe et sådant på international plan, og Een Verden ville ikke deltage i Fredens Tilhængeres kongres. Svendborg afdelingens formand gav nu tilslutning til formandens beretning. Der var generelt tilslutning til FN-linjen og støtte til mundialiseringer. Men ingen talte for en Folkenes verdensforsamling eller registrering af verdensborgere. Brandt Rehberg sagde også, at der var store muligheder for den funktionelle udvikling inden for særorganisationerne under FN ved at give disse underafdelinger større myndighed. Hækkerup mente, at Een Verden skulle blive en slags "pressure-group", en stemningsdannende organisation over for det politiske liv.²²

Diskussionen vedrørende Fredens Tilhængere fortsatte på et styrelsesmøde den 18. februar 1951. Kate Fleuron argumenterede for, at sagen var afsluttet, og at det ikke var nødvendigt med en offentlig afstandtagen. Hun mente, at man ikke skulle afskære eventuelle muligheder for at samarbejde med Fredens Tilhængere, der jo repræsenterede "øst". Her overfor stod bl.a. Per Hækkerup, der ønskede en klar stillingtagen. Det samme gjorde Brandt Rehberg. Det endte med, at man vedtog en udtalelse udarbejdet af Thomas Hatt Olsen (Se Tekstboks 4.7). Ifølge et brev fra Per Hækkerup til Henry Garner Jensen af 20. februar 1951, blev udtalelsen vedtaget med "alle stemmer mod een (den ene var skvaddeballonen Kate Fleuron)"²³

²² Referat af formandsmøde afholdt i Rigsdagens lokaler på Christiansborg, søndag den 28. januar 1951, kl. 11.

²³ Kopi af brev i Hækkerup mappen i Een Verdens arkiv.

Tekstboks 4.7: Een Verdens holdning til Fredens Tilhængere, 1951

Een Verden's hovedbestyrelse forsamlet i København den 18. februar 1951 har med alle stemmer mod een givet sin tilslutning til den af formanden fremsatte udtalelse, hvorefter der ikke består nogen mulighed for et organisatorisk samarbejde mellem "Fredens Tilhængere" og "Een Verden". I øvrigt ønsker styrelsen at understrege, at "Een Verden" er parat til at samarbejde med enhver organisation og person uanset deres politiske, religiøse og racemæssige tilhørsforhold, forså vidt de støtter vort krav om oprettelse af en demokratisk federalistisk verdensregering.

Kilde: Referat, styrelsesmøde den 18. februar 1951.

Een Verden delegeretmøde i 1951 fandt sted i Aalborg i marts måned. For første gang blev der flaget med Een Verden flaget, omgivet af Dannebrog og FN flaget.

Billede 4.6: Een Verden flaget

Kilde: Een Verdens arkiv.

Ca. 70 delegerede fra 39 afdelinger var tilstede i Ålborg. Borgmester Marius Andersen bød velkommen. Formanden aflagde beretning. Han nævnte bl.a. at medlemsfremgangen ikke havde levet op til forventningerne. Der havde været 4.500 indmeldelser, men en del medlemmer havde ikke betalt kontingent, så den reelle fremgang var kun et par tusinde. Han mente, at verdenssituationen skabte skepsis hos en del mennesker. Landssekretær Borge Rosenberg fremlagde også en beretning. Han nævnte bl.a., at der nu var 65 lokale afdelinger. Landsformanden blev genvalgt med akklamation. Aage Bertelsen gjorde opmærksom på en kursændring inden for verdensbevægelsen. "Det er først og fremmest FN-linjen, vi skal bygge på. Derfor bør man ved mundialiseringer fremover lægge mest vægt på verdensenskabsby-tankens på bekostning af PWC [Peoples' World Convention]."²⁴

²⁴ Referat fra Delegeretmødet i Ålborg den 11/3 1951. I øvrigt var der god dækning af delegeretmødet i den lokale presse: "Ordrigt delegeretmøde i Een Verden," *Aalborg Amtstidende*, 12. marts 1951; "Fremgang for "Een Verden" – trods verdenssituationen," *Aalborg Stiftstidende*, 12. marts 1951; og "Een Verden vil ikke samarbejde med kommunister," *Ny Tid, Aalborg*, 12. marts 1951.

Det var så den 27. marts 1951, at styrelsen vedtog en mundialiseringserklæring (se Tekstboks 4.8), som muligvis har været anvendt i Vodskov (Horsens Hammer). Hvorvidt den har været anvendt ved den serie af mundialiseringer, der fulgte i første halvår af 1952, er usikkert, da en ny erklæring blev vedtaget i januar 1953. Vi bemærker, at erklæringen fortsat nævner en verdens grundlovgivende forsamling. Interessant nok nævner den også forslaget om en ny artikel i grundloven vedrørende overførslen af suverænitæt til en overstatslig myndighed.

Tekstboks 4.8: Mundialiseringserklæring vedtaget af Een Verdens styrelse, 27. marts 1951.

Vi indbyggere i erklærer herved vor by/sogn for mundialiseret, idet

1. Vi hævder, at vor sikkerhed og vor velfærd er knyttet til alle verdens byer og sognes sikkerhed og velfærd.
2. Vi ønsker at samarbejde i fred med alle verdens byer og sogne og sammen med dem grundlægge den universelle lov, som vil sikre vor fælles beskyttelse under en demokratisk valgt og kontrolleret verdensautoritet.
3. Vi appellerer til byer og sogne, organisationer og faglige grupper om at arbejde hen imod en verdens grundlovgivende forsamling.
4. Vi opfordrer vor regering til at yde de fornødne bevillinger på statsbudgettet til hjælp til dette arbejde.
5. Vi opfordrer regering og rigsdag til at drage omsorg for, at der ved en kommende grundlovsændring gennemføres en sådan ændring af grundlovens 18, at Kongen med rigsdagens samtykke kan indgå forpligtelser, hvorved hidtidige suverænitetsrettigheder begrænses gennem anerkendelse af en overstatslig myndighed.
6. Uden på nogen måde at fornægte vore rettigheder og pligter og vor tilknytning til vort land eller vor hjemstavn erklærer vi vort sogn for at være uløseligt knyttet til verdensfællesskabet.
7. Vi opfordrer alle byer og sogne til at tilslutte sig denne solidaritetens grundlov for alverdens byer og sogne.

Kilde: Referat af styrelsesmøde, den 27 marts 1951, i Een Verdens arkiv.

Verdensbevægelsens kongres i Rom fandt sted i første uge af april 1951. På samme sted og tid fandt der en særlig kongres sted af organisationer, der sympatiserede med verdensregeringstanken.

Deltagelsen var kun ca. 200 personer. Af disse var 69 officielle delegerede fra 28 føderalistorganisationer i 14 lande. Deltagelsen var således mindre en ved de tidligere kongresser i Montreux (1947), Luxembourg (1948) og Stockholm (1949). Det er nærliggende at spørge, om det ikke var den kolde krig, der havde en effekt? Der var dog 54 organisationer, der deltog i den særlige kongres af sympatiserende organisationer, mest pacifistiske organisationer.²⁵

Verdensbevægelsens Råd havde inviteret Partisans of Peace, som de også blev kaldt, til at sende observatører. Da den amerikanske organisation United World Federalists (UWF) hørte herom, sendte de et telegram til Verdensbevægelsen:

²⁵ Finn Laursen, "Youth and World Federalism: Part Four: Formulating Policies," *Contact* (København: World Federalist Youth), No. 1, 1971, pp. 10-15.

“If any and all invitations to the Partisans for Peace are not officially withdrawn prior to the convening of the Rome Congress, UWF will resign forthwith from membership and all forms of participation in both the Rome Congress and the World Movement itself.”²⁶

Verdensbevægelsen tilbagekaldte invitationen efter en afstemning i Rådet, hvor 12 stemte for tilbagekaldelse, men fem imod. Det førte til, at generalsekretær Pierre Hovelaque trådte tilbage. Abbé Pierre og Gustavo Malan, Italien, trådte tilbage fra forretningsudvalget og Jean Didisheim, Frankrig, fra rådet.

Den amerikanske historiker Elliot Goodman skrev om episoden:

“The incident of the Rome Congress crystallized the impasse that exists for the world federalist movement. Groups like the United World Federalists must face the fact that they are pursuing two incompatible goals. On the one hand, they claim to seek a *world* government, that is, a government that would include the Communists and necessarily accord them a conspicuous role. On the other hand, they dare not deal with Communists for fear of having a Red label pasted on them, a stigma that they know would promptly ruin the standing of their organization in the West. If it is held dangerous or impossible to deal with Communists, then it must be concluded that campaigning for a *world* government can no longer be a meaningful activity.”²⁷

Rom-kongressen modtog finansiel støtte fra den italienske regering, og udenrigsminister Grev Sforza talte ved åbningen. Han fortalte WMWFG, at organisationens ideer ikke var nye for det italienske folk, for, som han sagde, “Dante dedicated some of his writings to the union of all people of the world.” Han troede mere på europæisk end verdensføderalisme, men indrømmede: “After all, history is only a series of Utopias.”²⁸

De forskellige fremgangsmåder – approaches - blev diskuteret i Rom, som det havde været tilfældet i Stockholm i 1949. Rev. Donald Harrington (USA) talte om FN pagtændring, Henry Osborne om valg til et Folkenes Verdenskonvent, Miss F.L. Josephy (UK) om regional føderalisme, James Avery Joyce (UK) om funktionalisme, Alexandre Marc om integralføderalisme og Abbé Pierre om den parlamentariske vej.²⁹ Integralføderalismen var inspireret af den franske socialist Proudhon, der ønskede hele samfundet organiseret efter føderale principper, fra individet (eller personen, som Marc ville sige), over familien via kommunen til det nationale og videre det internationale niveau. Den katolske kirke havde lignende ideer baseret på subsidiaritetsprincippet, som siden Maastricht-traktaten har været nævnt i EU traktaterne.

Rom-erklæringen foreslog dannelse af en “all-inclusive world federal government” med beføjelser begrænset til våbenkontrol, altså sikkerhedsspørgsmål. Formuleringen var den samme som tidligere brugt af UWF. Som *World Government News* udtrykte det: “...for the first time in history, WMWFG has come under the influence of its minimalist faction.”³⁰ Erklæringen nævnte dog også skabelse af en Verdens Udviklingsmyndighed, som en del af bevægelsens politik.

Højdepunktet på Rom-kongressen var Pave Pius XII's stærke støtte til verdensbevægelsen:

²⁶ Citeret fra *ibid.* (Baseret på WMWFG arkivalier).

²⁷ Elliot R. Goodman, *The Soviet Design for a World State*. New York and London: Columbia University Press, 1960, p. 418.

²⁸ WMWFG arkivalier.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ Vol. 9, No. 98, May 1951.

“Your movement, Gentlemen, has the task of creating an effective political organization of the world. There is nothing more in keeping with the traditional doctrines of the Church.... You, Gentlemen, are of the opinion that in order to be effective, this world political organization should be of a federal nature. If you mean by this that the organization should not be bound to the wheels of some mechanical unification, here again you are in harmony with the principles of political and social life so firmly laid down and sustained by the Church.³¹

Fra Rom-kongressen I 1951 blev verdensbevægelsen domineret af en minimalistisk FN-pagtændrings approach. Geografisk betød det dominans af de nationale organisationer fra USA, UK og Skandinavien, hvorfra 19 af de 30 medlemmer valgt til rådet kom fra, heraf otte fra UWF.

WMWFG fik en ny præsident i Rom. Lord Boyd Orr ønskede ikke genopstilling af helbredsgrunde. General Riiser-Larsen, Norge, blev valgt med stort flertal. Han havde ledet det norske luftforsvar under krigen og havde tidligere været arktisk opdagelsesrejsende. Monica Wingate (UK) blev formand for foretningsudvalget.³²

Billede 4.7: Generalmajor Hjalmar Riiser-Larsen (1890-1965), Præsident for WMWFG 1951-57.

Kilde: Riksarkivet, Norge

Riiser-Larsen udgav erindringer i 1957. Sidste korte kapitel hed "Én Verden". Han sagde heri bl.a.:

"På verdenskongressen i Rom 1951 ble jeg valgt til president – ikke fordi man ville ha min person, men fordi man ville ha en fra et av de nordiske folk. De mennesker som arbeider for en fredelig løsning av konflikter, vet meget vel hva som skjedde ved unionsoppløsningen i 1905. De vet også at Danmark ikke ville ha hele Sønder-Jylland uten folkeavstemning, og de vet at Danmark og Norge overlot til Haag å løse Grønlandsstriden. Det verden trenger, er nettopp at konflikter løses på den måten som vi her i Norden allerede hadde funnet fram til for et halvt hundrede år siden. Det ligger

³¹ Address by his Holiness Pope Pius XII during an audience with delegates of the Fourth Congress of the World Movement for World Federal Government, 6 April 1951. In Rome Volume of WMWFG Archives (forfatterens samling).

³² Finn Laursen, "Youth and World Federalism. Part Five: The Rise of the UN Charter Revision Approach," *Contact* (Copenhagen: World Federalist Youth), No. 3-4, 1971, pp. 30-33.

kanskje noe bak uttrykket: 'Lyset fra Norden'. Men dermed følger også i høyeste grad noe forpliktende."

Han fortstter lidt senere:

"Mange sier vårt mål er en utopi. Da den daværende italienske utenriksminister, grev Sforza, åpnet kongressen i Rom, uttalte Han:

'Be den som sier dette, å se på verdenshistorien. De vil da finne at den er en serie av utopier, som etter hvert er blitt kjensgjerninger.'

Bevægelsen er nå utbredt til 40 land og vokser stadig, men dessverre altfor langsomt. Vår verste motstand kommer fra menneskenes apati. Enhver synes å ha nok med sin aker og sitt kjøbmannsskap."³³

Blant de danske deltagere på kongressen i Rom var Per Hækkerup, der aflagde en rapport til styrelsen på mødet den 15. april 1951. På det pågående styrelsesmøde blev der også valgt nyt forretningsudvalg, der kom til at bestå af følgende: Hækkerup, Aulin, Mogens Christiansen, Ole Bendix, Thomas Hatt Olsen og en repræsentant for bladet.³⁴

Det fremgår af Hækkerups skriftlige rapport, at Een Verdens delegerede var Dr. Bendix, Brande, Hækkerup selv samt fabrikant Niels Uldbjerg, Ålborg. Dertil kom følgende observatører: redaktør Anker Kirkeby, dyrlæge Hofman Hansen, Brande og frk Elisabeth Grønberg, Husmandsskolen, Odense. I rapporten påpegede Hækkerup både det gode og nogle svagheder, vedrørende svagheder, at kongressen havde været for stor en opgave for verdensbevægelsen, både økonomisk og organisatorisk, men at man nogenlunde fik styr på det, bl.a., ved tilskud fra den italienske regering. Om det mere politiske skrev Hækkerup:

"Blandt de mange spørgsmål kongressen behandlede, var givetvis den politiske linie den centrale. I hovedsagen fulgte kongressen samme retning, som vi også har fastlagt herhjemme, dvs. at spørgsmålet om en reform af FN fremstod som den mest nærliggende og mest realistisk betonedede opgave, og betydningen af parlamentsgruppernes arbejde understregedes. Men også de andre arbejdslinier blev taget i betragtning, den funktionelle, Peoples' World Convention, regional federalisme osv. Det er klart, at så mange delegerede fra forskellige lande og verdensdele måtte give en livlig diskussion. Ofte havde diskussionen en tendens til at drage andre spørgsmål med ind, Tysklands oprustning o.m.a., men ikke mindst fra nordisk side understregede vi, at kongressen måtte samle sig om sine opgaver, federalismens metoder og muligheder, og lade de uvedkommende spørgsmål ligge, så meget mere som disse ville splitte og ikke samle om det væsentlige. Dette kom til udtryk i vedtagelsen af en Rom-deklaration.

Kongressen bragte en afklaring af forholdet til 'Fredens Tilhængere', idet den tilsluttede sig en afgørelse fra styrelsen om, at 'fredens Tilhængere' ikke kunne deltage i organisationskonferencen. Også her traf man altså en afgørelse på linie med den vi har i Danmark om, at 'Een Verden' ikke kan have noget organisatorisk samarbejde med 'fredens Tilhængere' og i øvrigt ud fra samme argumenter."³⁵

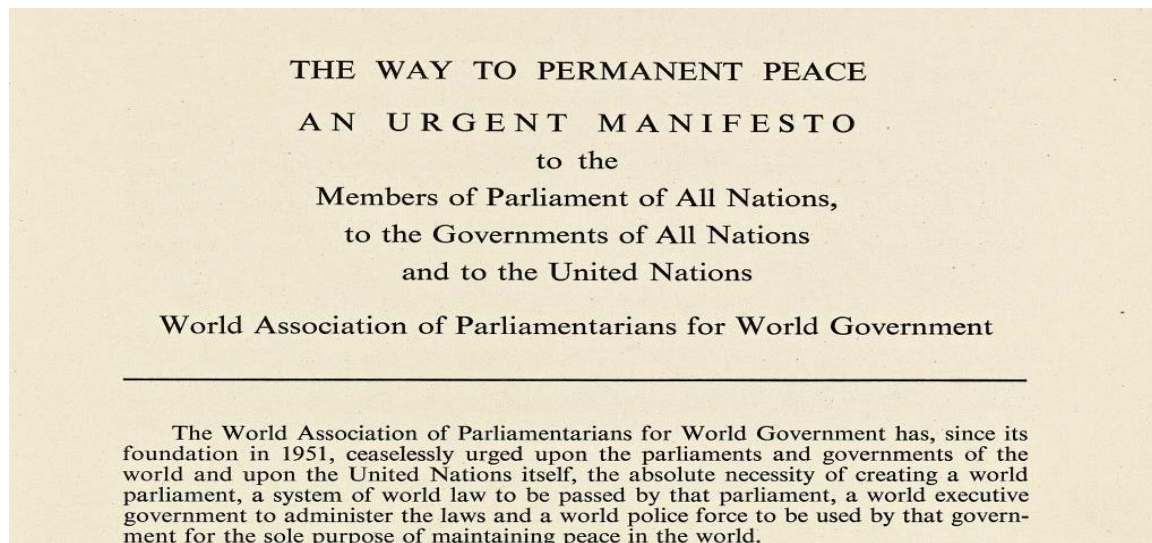
³³ Hj. Riiser-Larsen, *Femti År for Kongen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 1957, pp. 270-271.

³⁴ Referatet findes i Hækkerup mappen i Een Verdens arkiv.

³⁵ Kopi af rapporten i Hækkerup mappen i Een Verdens arkiv.

Det var desuden i 1951, at en gruppe parlamentariker dannede World Association of Parliamentarians for World Government i London.³⁶ Med i den nye forening var følgende med fra Skandinavien: Per Hækkerup, Danmark, Torstein Selvik, Norge, og Hugo Osvald, Sverige. I forretningsudvalget sad bl.a. også Josué de Castro, Brasilien, og Robert Buron, Frankrig. Foreningens juridiske rådgivere var Dr. Max Habicht, Schweiz, og Professor Louis B. Sohn, USA. Præsident var Clement Davis, MP, og formand for rådet var Lord Silkin.³⁷

Billede 4.8: WAPWG Manifesto 1951

Kilde: Schwimmer-Lloyd Collection, New York Public Library.

<https://www.explorethepast.co.uk/2018/11/henry-usborne-politician-and-world-government-campaigner/>

Den danske parlamentarikergruppe for Een Verden blev dannet den 14. juni 1951. Den omfattede alle udvalgsberettigede partier. Styrelsen for gruppen bestod af formand Per Hækkerup (SD), næstformand Jørgen Jørgensen (RV), sekretær, landstingsmand Grue Sørensen (V), samt Poul Møller (KF) og Helge Madsen (RF).³⁸ I første omgang havde gruppen 72 medlemmer. For en tekst om gruppen skrevet af Per Hækkerup i efteråret 1951 (se Tekstboks 4.9). Det bemærkes, at der tales om de fem udvalgsberettigede eller demokratiske partier. Det udelukkede Danmarks Kommunistiske Parti (DKP), hvilket faldt i tråd med beslutningen om ikke at samarbejde med den kommunistisk-ledede organisation Fredens Tilhængere. FN-linjen betones, og man tager ikke stilling til NATO.

³⁶ Gilbert McAllister (ed.), *Report of the London Parliamentary Conference on World Government. September 24-29, 1951*. London: The Parliamentary Group for World Government, 1952.

³⁷ Nogle af foreningens publicerede dokumenter findes på:

<https://wellcomelibrary.org/item/b20217924#?c=0&m=0&s=0&cv=11&z=-0.7869%2C0%2C2.5737%2C1.2989>

(konsulteret 27/07/2020). Se også "Henry Usborne: Politician and World Government Campaigner,"

<https://www.explorethepast.co.uk/2018/11/henry-usborne-politician-and-world-government-campaigner/>

(konsulteret 28/07/2020).

³⁸ Parlamentarikergruppen i Danmark. Udateret tekst i Een Verdens arkiv.

Tekstboks 4.9: Per Hækkerup om Een Verdens rigsdagsgruppe, 1951

Lige inden Rigsdagen hjemsendtes på sommerferie [1951] dannedes Een Verdens rigsdagsgruppe med i alt 72 medlemmer fra de 5 demokratiske partier. Hermed nåedes en vigtig landvinding for tanken om skabelsen af en føderalistisk sammenslutning af stater til forhindring af fremtidige krige. Selv om Danmarks indflydelse på en udvikling i denne retning naturligvis kun er ringe, er der dog tale om et skridt i den rigtige retning.

Først nu efter Rigsdagen indkaldelse igen, kan gruppen begynde sit arbejde og antage fastere former. Det er dog værd at understrege, at den almindelige opfattelse er, at det givne udgangspunkt for vor virksomhed må være de Forenede Nationer, som det netop gælder at få udbygget og styrket.

Det er også vigtigt at understrege, at gruppen omfatter såvel tilhængere som modstandere af A-pagten og den nuværende udenrigspolitik, såvel tilhængere af et vestligt og dansk forsvar som rene pacifister. Hermed er det klart betonet, at Een Verden ikke er en gentagelse af de mere eller mindre sekteriske fredsforeninger, men en sammenslutning, der peger på nye og mere realistiske veje i det internationale samarbejde. Afgørende er alene om man indser nødvendigheden af, at de enkelte stater afgiver og overfører en del af deres rettigheder til en overstatslig myndighed.

Kilde: Tekst vedhæftet brev fra Per Hækkerup til pastor Brandt Nielsen, Fredericia, dateret 10/10 51. (Det bemærkes, at Hækkerup korrekt stavede føderalistisk med ø, eller var det en sekretær, der vidste bedre?).

Den 10. august 1951 fandt en interessant diskussion sted på Een Verdens styrelsesmøde under punktet EEN VERDEN og Europabevægelsen. Hele referatet gengives i tekst boks 4.10. Diskussionen vidner om ret stor forvirring og meget delte meninger. Det bemærkes, at diskussionen fandt sted på et tidspunkt, hvor Paris-konferencen ledet af Jean Monnet havde forhandlet Paris-traktaten, der skabte det Europæiske Kul-og Stålfællesskab. Den traktat blev underskrevet af Frankrig, Vesttyskland, Italien og de tre Benelux-lande: Belgien, Nederlandene og Luxembourg den 18 april 1951. Den trådte i kraft i 24. juli 1952. Dermed startede den europæiske integrationsproces, der har ført til dagens EU.

Tekstboks 4.10: Een Verdens Styrelses diskussion af regionalt samarbejde og føderalisme, August 1951.

Hækkerup oplyste, at han fra Uldbjerg havde fået meddelelse om, at Frode Jakobsen i øjeblikket arbejder på at danne en dansk landsforening til støtte for Europabevægelsen. Denne ville i så fald komme til at arbejde på linje med Een Verden, hvorfor Hækkerup mente, at man burde undersøge muligheden for et fællesarbejde. Der var ikke foretaget undersøgelse vedrørende rygtets pålidelighed.

Yderligere var der nu kommet et brev fra rektor Bertelsen i Århus om Atlant Unionen. Brevet var kommet i anledning af en henvendelse fra redaktøren af World Government News, Griessemer, der ønskede oplysninger om Een Verdens stilling over for et sådant projekt.

Formanden omtalte de forskellige regionale sammenslutninger med forskelligt formål: Commonwealth, Marshall-lande, Atlantpagtlande, Benelux osv. Europabevægelsen greb ind i flere af disse, og formanden mente, at skulle vi arbejde for denne måtte den være federal.

En Atlant-Union var måske en lettere vej til påbegyndelse af en "kerne-federation".

Aulin mente, at vi derved forlod vort egentlige formål at være fredsbevægelse.

Hatt Olsen mente, at en Atlant-Union var en kerne, hvorom de øvrige stater senere kunne samles, havde den opfattelse, at hver enkelt Een Verden-tilhænger kunne deltage som forkæmper for både Een Verden og Atlantpagten, medens en sammenblanding i en organisation måske ville virke til at vanskeliggøre endemålet for begge parter.

Knud Nielsen mente, at der i tanken om en Atlant-Union som en kerne-federation var en fejl, idet de senere tilkommende stater så omtrent skulle stå med hatten i hånden og anmode om tilladelse til at være med i arbejdet, mente, at der ved dannelse af kerne-federationer ville oparbejdes modsætningsforhold mellem medlemmer og ikke-medlemmer. Så i øvrigt med særdeles velvilje på disse bevægelser, men mente ikke, vi skulle blande vort arbejde sammen med disse tanker, da det kunne "fastlåse" den universelle bevægelse for FN-federering.

Hatt Olsen præsiderede, at han ikke ønskede, at foreningen Een Verden skulle gå ind i et arbejde for en Atlant Federation.

Bindslev mente, at der fra denne side måtte forventes henvendelse til danske politikere, og i så tilfælde måtte vi have en forklaring på vort standpunkt.

Aulin var bange for at begynde noget arbejde som var en svækkelse af FN's arbejde.

Hækkerup var betænkelig ved at vise kulde over for Europa-bevægelsen af to grunde: 1) En stor del af vore medlemmer vil føle sig tiltrukket af en Europa-bevægelse, der ville kunne tage luven fra os 2) Desuden havde han det indtryk, at større kredse i USA havde stor interesse i en stærk Europa-bevægelse og var villige til at støtte den med endog ret rigelige tilskud. Det var hans mening, at vi uden at svække vort arbejde for en verdensfederation godt kunne arbejde for en begrænset regional sammenslutning af Europa.

Brandt Rehberg mente ikke, man skulle begynde et arbejde for federering af regionale områder, før vi har forsøgt med en federering af FN, mente vi burde tage en drøftelse med Frode Jakobsen, før vi tog nogen stilling.

Man enedes om, at Hækkerup forsøger at få en samtale med Frode Jakobsen og Brandt Rehberg forsøger at komme i kontakt med Thorkil Kristensen og Ole Bjørn Kraft.

Kilde: Referat, styrelsesmøde, 10. august 1951. Een Verdens arkiv.

Det kan være af interesse for analysen, nu og da at se på, hvad landets ledende politikere mente om emnerne, der optog Een Verden bevægelsen. Landets udenrigsminister Ole Bjørn Kraft holdt en tale i Folketinget den 16. oktober 1951, hvor han reflekterede over suverænitetetsbegrebet (se Tekstboks 4.11)

Tekstboks 4.11: Udenrigsminister Ole Bjørn Kraft om suverænitet i Folketinget, 16. oktober 1951

Det er klart, at udviklingen indenfor det internationale samarbejde må medføre en ændring i mange tilvante forestillinger og herunder bl.a. i suverænitetstanken.

De organisationer, jeg her har talt om, hviler teoretisk set på tanken om hvert lands ubestridte suverænitet; men det er åbenbart, at skal de mål, som de stiler imod, nås, kan det kun ske, hvis hvert enkelt land er beredt til at give afkald i hvert fald på dele af sin suverænitet – ikke til fordel for en enkelt fremmed magt, men for et fællesskab af andre magter. Solidariteten i det internationale samarbejde gælder i lige så høj grad indenfor Atlantpagten som indenfor De Forenede Nationer og i det lange løb Europarådet.

At internationalt samarbejde og deraf følgende begrænsning i suveræniteten er hovedlinjen i tidens udvikling, synes ubestrideligt. Man behøver her blot at tænke på Schumanplanen, tanken om en europæisk hær og den gensidige afhængighed, som Atlantpagten medfører. Der er næppe tvivl om, at den hårde nødvendighed vil føre landene videre ad denne bane, såfremt de skal sikre de uundværlige samfundsmæssige værdier. Men samtidig må bestræbelserne med rette gå ud på for den nationale suverænitæt at reservere den fulde selvbestemmelsesret på alle områder, der vedrører den nationale egenart. Det billede, der her tegner sig, er et rigt og stærkt sammenspil af særprægede nationaliteter, som til deres bedste frivilligt har underkastet sig hensynet til den fælles enhed, en enhed, der langsomt udkrystalliserer sig mere og mere. Til dem, der kun med uvilje ser på selv den mindste begrænsning i suveræniteten, må jeg sige: det er, som forholdene er i dag, efter min opfattelse kun valget mellem frivilligt af hensyn til fællesskabet at give afkald på den ubegrænsede udøvelse af suverænitæt eller at blive en kastebold for den politiske udviklings tilfældigheder, hvad der atter kan blive ensbetydende med fuldstændig at miste sin suverænitæt.

Kilde: Følgeskrivelse til "VERDEN og VI", nr. 2, til talere og afdelinger. Een Verdens arkiv.

På årets sidste forretningsudvalgsmøde, 19. december 1951, oplyste kassereren Kurt Aulin at lodseddsalget var afsluttet. Man havde solgt 143.000 lodsedler med en udgift på ca. 60.000 kr. Den gæld foreningen havde var betalt af og man kunne begynde det nye år med en formue på ca. 20.000 kr.³⁹

³⁹ Referat, forretningsudvalgsmøde den 19. december 1951. Een Verdens arkiv.